

27.6.2003

530/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Jari Pirjola

**VENÄLÄISEN MILIISIN KÄYTTÖ TSHETSHEENI-PERHEEN TULKKINA
POLIISIASEMALLA**

1

KANTELU

A arvosteli 23.2.2002 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassanne kantelukirjoituksessa Kotkan kihlakunnan poliisilaitoksen menettelyä Tshetshenian tasavallan kansalaisen B:n turvapaikkakuulusteluun liittyvässä asiassa. Hän kertoi, että B ilmoittautui 9.2.2001 perheineen Kotkan kihlakunnan poliisilaitokselle turvapaikanhakijaksi. Kantelun mukaan B:n alustavaan turvapaikkakuulusteluun Kotkan poliisiasemalla osallistui venäläinen miliisiupseeri. Venäläisen miliisiupseerin läsnäolo turvapaikkakuulustelussa vaaransi kantelun mukaan B:n ja hänen perheensä turvallisuuden. A totesi kantelussaan, että B järkyttyi tapauksesta suuresti, sillä hän pakeni Suomeen juuri turvapaikkapuhutteluun osallistuneen miliisiupseerin kaltaisia venäläisiä viranomaisia.

Eduskunnan oikeusasiamiehen vahvistaman asianjaon mukaan asia kuuluu allekirjoittaneelle apulaisoikeusasiamiehelle.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta on pyydetty sisäasiainministeriön poliisiosaston lausunto. Poliisiosasto liitti lausuntoonsa Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisin lääninjohdon lausunnon sekä Kotkan kihlakunnan poliisilaitoksen selvityksen. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastaja kuuli vielä puhelimesta Kotkan kihlakunnan poliisilaitoksen apulaispoliisipäälliköä, rikoskomisariota sekä vanhempaa konstaapelia. Lausunnot ja selvitys oheistetaan tämän päätöksen liitteeksi.

3

RATKAISU

3.1

Saatu selvitys

Sisäasiainministeriön poliisiosasto toteaa lausunnossaan, että tapauksessa ei ole menetelty voimassa olevien säädösten taikka ohjeiden vastaisesti. Tapauksen luonne huomioiden olisi poliisiosaston mukaan kuitenkin tullut odottaa koulutetun tulkin saapumista. Kotkan kihlakunnan poliisilaitos on jo ryhtynyt kaikilta osin tarvittaviin

toimenpiteisiin ja siten sisäasiainministeriön poliisiosastolla ei ole tarvetta ryhtyä enempiin toimenpiteisiin. Poliisiosasto korostaa, että kyseistä tapausta on käytetty koulutuksessa varottavana esimerkkinä ja siten saatettu tapaus poliisihenkilöstön tietoon.

Etelä-Suomen lääninhallituksen mukaan Kotkan poliisilaitokselle saapuneet henkilöt eivät olleet heti ilmaisseet olevansa turvapaikanhakijoita, vaan poliisi oli vasta selvittänyt mitä heidän asiansa koskee. Poliisilaitoksella oli toimittu hyvän hallinnon mukaisesti selvittämällä viivyttämättä poliisilaitokselle tulleiden ihmisten asemaa. Poliisin toimintaa voitaisiin arvostella vain mikäli olisi selvitetty, että kyseiset henkilöt ovat hakemassa turvapaikkaa. Tulkin odottaminen olisi poliisin lääninjohdon mukaan ollut jälkikäteen arvioituna asiallista ja vähiten haittaa aiheuttava toimintatapa. Lausunnon mukaan "on kuitenkin vaikea osoittaa sellaista selkeää säännöstä tai määräystä, jota tuossa tilanteessa olisi rikottu."

Kotkan kihlakunnan poliisilaitoksen selvityksessä todetaan mm. että poliisilaitokselle tuli 9.2.2001 venäläinen perhe. Perheeseen kuulunut mies kertoi olevansa Tshetssheniasta. Poliisilaitoksella ei ollut paikalla venäjän kielentaitoista henkilöä, jota olisi voitu käyttää tulkkina. Paikalle tilattu tulkki ilmoitti saapuvansa paikalle 30 minuutin kuluttua. Tulkin saapumista odotellessa poliisilaitokselle tuli venäläinen miliisi Petroskoin kaupungista. Vanhempi konstaapeli kysyi rikoskomisariolta, voisiko venäläinen miliisi kysyä tshetsshenilaiselta mieheltä, mitä tämä poliisilta haluaa ja onko hänellä henkilöllisyystodistuksia. Rikoskomisario oli suostunut pyyntöön.

Venäläistä miliisiä ei selvityksen mukaan pyydetty suorittamaan turvapaikkakuulustelua eikä hän sitä tehnyt. Hän oli tiedustellut mieheltä nimen ja osoitteen, etnisen taustan ja katsanut miehen paperit ja todennut miehen esittämät paperit aidoiksi. Miliisi ei ollut tehnyt itselleen muistiinpanoja keskustelusta. Selvityksessä todetaan, että Kotkan kihlakunnan poliisilaitos ei suorita turvapaikkatutkintaa, vaan Venäjän kautta saapuneet turvapaikanhakijat tutkitaan Lappeenrannan kihlakunnan poliisilaitoksella.

Kotkan kihlakunnan poliisilaitos on pahoillaan tapahtuneesta. Menettelyvirhe on tapahtunut ajattelemattomuudesta ja poikkeavasta tilanteesta johtuen. Kotkan poliisilaitoksen apulaispäällikkö keskusteli tapahtuneesta rikoskomisarion ja vanhemman konstaapelin kanssa ja samalla huomautti heidän virheellisestä menettelystä.

3.2

Oikeusohjeita

Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Ulkomaalaislain 68 §:n mukaan viranomaisen on turvapaikka-asiassa huolehdittava tulkitsemisesta.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (jatkossa: julkisuuslaki) 23 §:n mukaan viranomaisen palveluksessa oleva ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaansa seikka, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat asiakirjat, jotka koskevat pakolaista tai turvapaikan, oleskeluluvan tai viisumin hakijaa, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna pakolaisen tai hakijan tai näiden läheisten turvallisuutta.

Sisäasiainministeriön tapahtuma-aikana voimassa olleessa turvapaikkaohjeessa (Dnro SM 2001-795/Ka-23) todetaan, että viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan mukaan "salassa pidettäviä viranomaisten asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä, muun muassa asiakirjat, jotka koskevat pakolaista tai turvapaikanhakijaa, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna pakolaisen tai hakijan tai näiden läheisten turvallisuutta. Koska tämä voidaan ratkaista vasta turvapaikkapäätöksen yhteydessä, on hakemus käsiteltävä ja asia valmisteltava salaisena. Hakemuksesta ja sen käsittelystä sekä tekijästä saa antaa tietoja vain hakijalle itselleen ja hänen valtuuttamalleen edustajalle, joka on voitava riittävän varmasti tunnistaa. Erityisesti on huomioitava, että vaikka hakija olisi julkisesti ilmoittanut hakemuksestaan, ei tämä vapauta virkamiestä salassapitovelvollisuudesta."

Samana ohjeen mukaan "Jos kaikki ulkoiset tunnusmerkit huomioon ottaen on arvioitavissa, että maahan saapuva ulkomaalainen mitä todennäköisimmin on saapunut Suomeen hakeakseen täältä turvapaikkaa, vaikka hän ei kykene ilmaisemaan, että maahan tulon tarkoitus on turvapaikan hakeminen,

eikä muutakaan syytä hänen maahantulolleen ilmene, on poliisin tai passintarkastajan yksiselitteisesti selvitettävä maahantulon tai maassa oleskelun syy sekä otettava turvapaikkahakemus vastaan."

3.3

Kannanotto

Julkisuuslain mukaan turvapaikanhakijaa koskevat asiakirjat ja tiedot ovat pääsääntöisesti salassa pidettäviä. Turvapaikka -asia on myös valmisteltava salaisena. Jos poliisille on epäselvää, miksi ulkomaalainen on tullut maahan tai mennyt poliisiasemalle, tulee poliisin selvittää maahantulon tai maassa oleskelun syy sekä tarvittaessa otettava turvapaikkahakemus vastaan.

Poliisille tuntematonta kieltä puhuvan ulkomaalaisen voi joskus olla vaikea ilmaista, miksi hän on tullut poliisiasemalle. Tilanne ei ole ongelmallinen, jos sisäasianministeriön turvapaikkaohjeessa mainituin tavoin on arvioitavissa, että kyse on turvapaikanhakijasta. Jokainen poliisiasemalle tuleva ulkomaalainen ei kuitenkaan ole turvapaikanhakija ja poliisin on tällöin selvitettävä, miksi henkilö on kääntynyt poliisin puoleen. Nyt kyseessä olevassa asiassa Kotkan poliisilaitos ei selvityksen mukaan tiennyt, että poliisiasemalle saapuneen ulkomaalaisen miehen ja hänen perheensä tarkoituksena oli hakea turvapaikkaa Suomesta. Koska hänen aikeistaan ei ollut tietoa, päätettiin häntä alustavasti kuulla paikalla olleen venäläisen miliisin tulkkauksen avulla.

Asiakirjojen perusteella on vaikea arvioida sitä, onko tässä asiassa perheen ulkoisten tunnusmerkkien perusteella ollut ennakoitavissa, että Kotkan poliisiasemalle saapuneen tshetsheeni-perheen tarkoituksena oli hakea turvapaikkaa Suomesta. Saadusta selvityksestä käy kuitenkin ilmi se, että poliisiasemalle saapuneen ulkomaalaisen perheen miespuolinen jäsen ohjattiin Kotkan poliisilaitoksella turvapaikka -asioihin erikoistuneen vanhemman konstaapelin työhuoneeseen.

Kotkan poliisilaitoksen virkamiehet menettelivät mielestäni virheellisesti ensinnäkin siinä, että he lähtivät selvittämään tshetsheeni-perheen poliisilaitokselle saapumisen syytä sellaisen ulkopuolisen henkilön avulla, jota salassapitovelvollisuus ei sido. Julkisuuslain mukaan esimerkiksi pakolaista, turvapaikan tai oleskeluluvan hakijaa koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna esimerkiksi turvapaikanhakijaa tai hänen läheistä. Edellä kuvatuista syistä turvapaikanhakijan asia on lähtökohtaisesti myös valmisteltava salaisena. Turvapaikka -asia on pidettävä salaisena myös siinä tapauksessa, että poliisi on vasta selvittämässä

ulkomaalaisen mahdollista aikomusta hakea turvapaikkaa. Muuten on vaarana, että poliisi lain vastaisesti antaa ulkopuoliselle julkisuuslain mukaan salassa pidettäviä tietoja. Pidän tosin sinänsä ongelmallisena ajatusta siitä, että ulkomaalaisen ulkoisten tunnusmerkkien perusteella voisi olla arvattavissa, kuka tulee hakemaan kansainvälistä suojelua.

Erityisen ongelmallisena pidän sitä, että Kotkan poliisilaitos käytti asiassa tulkkausapuna poliisiasemalla satunnaisesti vierailevaa venäläistä miliisiä. Sisäasiainministeriön turvapaikkaohjeen mukaan tulkkia käytettäessä on pyrittävä varmistautumaan tulkin pätevyydestä ja objektiivisuudesta. Ensisijaisesti on käytettävä koulutettua tulkkia. Tulkkien ohjeen mukaan huomautettava salassapitovelvollisuudesta. On selvää, että venäläisen miliisin käyttäminen edes tilapäisenä tulkkina mahdollisen turvapaikka-asian alustavassa selvittelyssä on virheellistä ja varomatonta. Juuri turvapaikanhakijat ymmärrettävästi tuntevat epäluuloa ja jopa pelkoa oman maansa viranomaisia, erityisesti poliisia kohtaan.

Kotkan kihlakunnan poliisilaitos myöntää virheen ja on pahoillaan tapahtuneesta. Menettelyvirhe on selvityksen mukaan tapahtunut ajattelemattomuudesta ja johtunut poikkeavasta tilanteesta. Kotkan poliisilaitoksen apulaispäällikkö keskusteli tapahtuneesta rikoskomisario ja vanhemman konstaapelin kanssa ja samalla huomautti heitä virheellisestä menettelystä.

Edellä lausutuilla perusteilla katson rikoskomisarion ja vanhemman konstaapelin toimineen tässä asiassa virheellisesti. Vanhemman konstaapelin menettelyn moitittavuutta vähentää se, että hän toimi asiassa esimieheltään saamansa suostumuksen perusteella.

Koska Kotkan kihlakunnan poliisilaitoksen apulaispäällikkö on jo kiinnittänyt rikoskomisarion ja vanhemman konstaapelin virheelliseen menettelyyn huomiota, tyydyn saattamaan käsitykseni menettelyn virheellisyydestä tässä asiassa rikoskomisarion ja vanhemman konstaapelin tietoon vastaisen varalle. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestä. Lähetän tämän päätöksen tiedoksi myös sisäasiainministeriön poliisi- ja ulkomaalaisosastolle sekä Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisin lääninjohdolle.